

ПАРОСТОК

Вісник Асоціації "Українське насіннєве товариство"

№2, 2013 (7)

Українській землі - якісне насіння

Асоціація «Українське насіннєве товариство» – найбільше професійне об'єднання у системі вітчизняного насінництва, діяльність якого базується на принципах добровільності, рівноправності учасників, самоврядування, законності та гласності.

«Українське насіннєве товариство» об'єднує понад 250 підприємств в галузі насінництва та провідних наукових установ.

Метою діяльності Асоціації є представництво та захист інтересів її учасників як в Україні, так і за кордоном, створення умов для ефективного ведення господарства, виходу на міжнародні ринки, забезпечення ефективної взаємодії з органами державної влади, відстоювання прав вітчизняних селекціонерів та виробників насіння.

Учасники Асоціації «Українське насіннєве товариство» представлені на вітчизняному та міжнародному ринках, постійно отримують, методичну та юридичну допомогу провідних фахівців, беруть участь у формуванні нормативно-правової бази в галузі насінництва і розсадництва.

Україна, 3038, м. Київ, вул. Ямська, 32

Тел.: +38(044) 529-49-86

e-mail: ukr_nasinnya@ukr.net

www.unt.org.ua

ПАРОСТОК

Вісник Асоціації «Українське насіннєве товариство»

Головний редактор:

Ольга Перехрест
Operehrest@i.ua

Літературний редактор:

Юлія Перехрест
Liajmouse@gmail.com

Редакційна колегія:

Михайло Агафонов
Юрій Буряк
Олександр Гончар
Олександр Демидов
Роман Дзюба
Валентин Кочмарський
Володимир Моргун
Віра Найдюнова
Юлія Прохода
В'ячеслав Соколов
Микола Цикаленко
Анатолій Чехов

Дизайн:

Дмитро Руденко
felix174@mail.ru

Адреса редакції:

Україна, 03038, м. Київ,
вул. Ямська, 32
Тел.: +38(044) 529-49-86

Виготовлено:

верстка та друк ТОВ «Імідж Принт»
свідоцтво про державну реєстрацію
серія А00 № 598943.
Дата реєстрації 22.09.2005
Адреса: 03038, м. Київ,
вул. Нововокзальна, 8
тел.: +38(044) 528-64-07

Підписано до друку: 30.05.13

Наклад: 500 примірників

Відповідальність за зміст та достовір-
ність несуть автори публікацій
Фотографії не завжди є прямими ілю-
страціями текстів.

UKRAINIAN SEED PARTNERSHIP ASSOCIATION

32, Yamska str.

Kyiv, 03038, Ukraine

Tel.: +38(044)529-49-86

e-mail: ukr_nasinnya@ukr.net

www.unt.org.ua

ЗМІСТ

РАНО ЧИ ПІЗНО УКРАЇНА МАТИМЕ
ЄВРОПЕЙСКУ СИСТЕМУ НАСІННИЦТВА 2

ДАЙДЖЕСТ 5

СІЙСЯ, РОДИСЯ, ЖИТО, ПШЕНИЦЯ,
ГОРОХ, ЧЕЧЕВИЦЯ... 8

«УКРАЇНСЬКЕ НАСІННЄВЕ ТОВАРИСТВО»
ПРЕДСТАВИЛО СВОЇХ УЧАСНИКІВ
НА АГРО-2013 10

ВІДРОДИВШИ ЗРОШЕННЯ,
УКРАЇНА СТАНЕ ОДНІЄЮ З ПЕРШИХ
У СВІТІ З ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА 12

ЗНАЙОМТЕСЬ: САФЛОР КРАСИЛЬНИЙ 14

ДВАДЦЯТИЛІТТЯ ЗІ ЗНАКОМ ЯКОСТІ 16

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО
НАСІННИЦТВА (1922 – 1928 рр.) 18

УКРАЇНЦІ – ЗА НАТУРАЛЬНУ ПРОДУКЦІЮ 20

Голова Ради Асоціації:

«Рано чи пізно Україна матиме європейську систему насінництва»

Роман Дзюба,
голова Ради Асоціації «Українське насіннєве товариство»

Нещодавно на запрошення Національного міжпрофесійного об'єднання виробників насіння та рослин GNIS делегация Асоціації «Українське насіннєве товариство» ознайомилася з роботою насіннєвої галузі Франції. Багатий досвід французьких колег АУНТ планує активно застосовувати у своїй подальшій діяльності з реформування та вдосконалення вітчизняного виробництва насіння. Своїми враженнями про візит з читачами «Паростка» поділився голова Ради Асоціації Роман Дзюба.

– *Романе Івановичу, розкажіть, будь ласка, про головні засади діяльності асоціації французьких насінневодів.*

– Усі французькі виробники насіння входять до профільних асоціацій, котрі у свою чергу об'єднані у Національний міжпрофесійний союз виробників насіння і рослин (GNIS). Саме йому свого часу держава делегувала значну частину повноважень. GNIS надає послуги підприємствам і контролюється безпосередньо Міністерством сільського господарства Франції. Членом GNIS може стати будь-яка компанія, що займається виробництвом сільськогосподарської продукції. Основною метою об'єднання є забезпечення регулярного виробництва високоякісного насіння і розвиток селекції. Слід відзначити, що організація існує винятково на членські внески своїх учасників. Середній бюджет організації — 30 мільйонів євро в рік, що становить 1% бюджету насінневих компаній Франції.

У GNIS є 8 секцій: кукурудза і сорго; картопля; овочеві та квіткові; олійні культури; кормові і газонні трави; льон і коноплі; зернові і бобові; буряк і цикорій.

Кожна секція дає свої пропозиції по бюджету. І коли є спільне рішення, Міністерство його затверджує.

Наприклад, внески сплачуються з кожного гектара насінневих посівів, при продажу — з центнера проданого насіння. Є додаткові внески з продажу на експорт, внесок з імпорту. Найбільша частина внесків сплачується з посівних площ і продажів на території Франції. Також є внески, від спеціалізованих магазинів. У Франції всі насінневоди прекрасно розуміють: для того, щоб асоціація повноцінно працювала, потрібно платити внески.

– *Чи є участь у GNIS обов'язковою для французьких виробників насіння?*

– Ні, це справа абсолютно добровільна, однак якщо ти не є членом GNIS, то фактично не зможеш нормально конкурувати на ринку. Ще у 1962 році держава спеціальним декретом уповноважила GNIS перевіряти насіння. І відтоді асоціація є єдина офіційна організація, під дахом якої збираються всі насінневі підприємства. Кожні три роки обговорюється її бюджет: вирішується, скільки платити членських внесків, скільки коштів піде на сертифікацію, різноманітні місії тощо. Рішення, що приймаються, є обов'язковими для виконання усіма учасниками асоціації.

До речі, завдання GNIS — не лише сертифікація, а й організація нарад учасників ринку, створення робочих груп, формування громадської думки, просування наукових розробок, інформування про завдання GNIS у Франції і за кордоном, контроль кількості насіння, необхідного для посівів. Економічний відділ GNIS контролює оплату праці фермерів, які вирощують насіння. У разі наявності проблем з якістю насіння у кінцевого споживача, GNIS може виступати як арбітр.

– Розкажіть про систему сертифікації насіння у Франції.

– Національну сертифікацію насіння здійснює насіннєва інспекція SOC, на утримання якої йде близько 70% бюджету GNIS. Якщо компанія хоче виробляти насіння, вона підлягає обов'язковій реєстрації SOC. Сертифікацію ISTA здійснює SNES (національна офіційна лабораторія). Що стосується етикеток, то підприємство замовляє їх у GNIS, а вже останній платить за їх виготовлення підприємству, що визначається на тендерній основі. Витрати на виготовлення етикеток входять у членські внески.

Голова SOC — державний чиновник (до речі, єдиний в системі), що призначається Міністерством сільського господарства і є офіційним представником держави. Однак SOC це повністю незалежна організація, яка працює в GNIS. GNIS визначає бюджет і забезпечує SOC співробітниками, однак керівник GNIS не дає вказівки SOC. Останній же щороку звертається до GNIS з листом з проханням затвердити певний бюджет.

Інспекторів SOC на сьогодні 110 осіб, вони не є чиновниками, а працюють в GNIS. Середня зарплата інспектора — 2000 євро. Кожен з них в рік обслуговує 2 тис. га посівів.

Інспектори SOC проходять навчання і отримують акредитацію в Атестаційній комісії Франції, що є державною структурою. Вони повинні мати відповідну освіту, скласти іспити, і лише після отримують диплом, що дає їм право проводити інспектування. Проте кожне насіннєве господарство має свого інспектора, який проходить навчання і атестацію уже в інспектора SOC. Такий собі принцип мультиплікації мінімізує штат інспекторів SOC, і вони проводять інспектування вибірково, перевіряючи лише 5% насіння.

– Виходить, що якість насіння у Франції перевіряють переважно самі насіннєві компанії. Чи не призводить це до зловживань з боку виробників?

– Ні в якому разі. Там ніхто ніколи не знає, коли до нього прийде інспектор з перевіркою. Все тримається в суворій таємниці. Саме ж господарство ніколи не піде на якісь протизаконні дії, адже коли з'ясується, що фермер виробив неякісну продукцію, він позбавляється ліцензії на виробництво насіння назавжди. У Франції є спеціальна комісія, до складу якої входять представники міністерства, громадських організацій, інспектори SOC. Якщо

господарство порушило закон або правила GNIS, і комісія це встановить, воно виключається з реєстру виробників і більше ніколи не зможе виробляти насіння. Саме тому фермер дуже дорожить своїм статусом і сам зацікавлений у високій якості насіння. Якщо ж інспектор піде на порушення, він втратить ліцензію і піде у кращому випадку різ-

норобом. Крім того, там через інтернет можна відслідкувати кожен посівну одиницю — все дуже прозоро.

А про ефективність такої моделі свідчить вже те, що вона незмінно працює понад 60 років і вважається однією з найкращих у Європі. До речі, зараз створюється комісія ЄС, де французи виступають головними експертами. Пропонується, щоб ця модель стала базовою для всього Європейського законодавства з насінництва.

– Що нам заважає створити таку модель в Україні?

– Можна сказати, що Україна і Франція — країни-близнюки: ми маємо однакову територію, площі посівів і дуже схожі кліматичні умови. Однак у них кожен суб'єкт насінництва є членом профільного об'єднання, яке захищає його інтереси. Всі міністерства делегували велику частину своїх повноважень власне виробникам. Така злагоджена схема працює як годинниковий механізм. Вони давно усвідомили, що можна заробляти гроші тільки за умов чесної гри і відкритої конкуренції. Якби у нас було запроваджено подібний механізм, це б стимулювало виробників вкладати гроші у передові технології, покращувати якість своєї продукції. Я впевнений, що ми б швидко забули, що таке насіннєвий контрафакт, фальсифікат, а умови ведення бізнесу стали б прозорими. Зазначу, що 42% виробленого у Франції насіння йде на експорт, а це великі прибутки і авторитет держави. Простий приклад: компанія «Майсадур» займає 40% ринку Франції, а 80% виробленого насіння експортує.

Як я вже говорив, свого часу у Франції було створено законодавчу базу, де чітко прописано, які повноваження делегує GNIS профільне міністерство і які обов'язки бере на себе насіннєва асоціація. Це дозволило протягом такого тривалого часу ефективно функціонувати усій системі насінництва.

На жаль, наші пропозиції щодо змін до базового закону «Про насіння і садивний матеріал» і визначення на законодавчому рівні статусу саморегулюючого насіннєвого об'єднання за прикладом Франції не знайшли підтримки у парламентарів. Однак сподіваюся, що у найближчому майбутньому ми повернемося до цього питання, адже ефективність діяльності галузевих асоціацій підтверджена багаторічним досвідом економічно розвинених держав. Для насіннєвого сектора це особливо актуально, бо тут діє цілий комплекс обов'язкових правил, вимог і обмежень, напряму пов'язаний із продовольчою безпекою держави, а також, без перебільшення, її міжнародним статусом.

Тож держава повинна бути зацікавлена у його ефективності в першу чергу, і рано чи пізно Україна матиме європейську систему насінництва.

До речі, найближчим часом планується робоча зустріч представників усіх аграрних профільних асоціацій України з керівництвом Міністерства аграрної політики і продовольства. На цій зустрічі якраз вирішуватиметься питання розподілу повноважень між міністерством та галузевими організаціями. Думаю, перший етап запровадження механізму цього розподілу відбудеться вже у нинішньому році.

– Чомусь у нас прийнято говорити, що насінництво любить планування. Як до цього ставляться французи?

– У розвинених країнах, в тому числі і Франції, такого поняття як планування для насінництва не існує взагалі. Там якщо ти бізнесмен і хочеш отримати прибуток, то повинен сам прорахувати, скільки маєш виростити насіння тієї чи іншої культури. З'ясувати, чи матимеш збут, і вже потім сіяти. Це вільна країна, що передбачає вільний вибір. Потрібно працювати так, аби насіння хотіли купити саме в тебе.

У нас навпаки — спочатку засівають, а потім думають, що робити з вирощеним. Однак не секрет, що і у нас є господарства, до яких по насіння виробники їдуть за сотні і тисячі кілометрів. І таких чимало.

Що ж стосується планування, то я переконаний, що виробнику можна порадити, скільки чого сіяти — це власне і є робота асоціації, яка збирає інформацію, проводить аналіз і потім надає свої рекомендації щодо того чи іншого

регіону. На сьогодні в Україні потреба в насінні зернових — 3 млн. тонн. Можна провести якісний аналіз і розподілити ці тонни між регіонами. У нас вирощується набагато більше за відсутності маркетингу, реклами та іноді не дуже якісне. Замість того, щоб провести аналіз і зробити висновки, люди щороку наступають на ті самі граблі, а потім бідаються: нехай Асоціація допоможе продавати нам насіння. Так не має бути. Ти повинен працювати так, щоб за твоїм насінням у чергу ставали. До речі, в Асоціації таких підприємств чимало і вони ніколи не звертаються по допомогу з реалізації, а лише надають інформацію в зведений каталог — і за якийсь місяць у них порожні склади.

Зараз Асоціація працює для того, щоб у кожному регіоні залишилися тільки ті насінні підприємства, які зможуть забезпечити його потребу саме у якісному насінні. Ми беремо активну участь у роботі атестаційних комісій, і усі господарства, які відповідають необхідним вимогам, будуть атестовані. Але якість продукції для кожного повинна стати пріоритетом.

Кількість насінневих господарств в Україні має бути оптимальною: не 1300, як зараз, а скажімо, 600, але це будуть міцні підприємства, які вироблятимуть справді конкурентоспроможне насіння. І у своїй роботі ми будемо активно використовувати досвід GNIS. І нехай у нас залишиться 100 учасників, однак вони будуть спроможними впливати на політику роботи галузі в усій країні.

Спілкувалася Ольга Перехрест

Інформація «Паростка»:

- Структура насінневого сектора Франції виглядає наступним чином: 72 селекційні підприємства; 246 насінневих компаній; 17500 фермерів-виробників насіння; 9310 торгових компаній та понад 23 тисячі точок роздрівної торгівлі.
- Приватне насінництво Франції динамічно розвивається, забезпечуючи постійне зростання виробництва та вдосконалення якості продукції. У селекцію вкладаються значні кошти: 13% всього обороту сектора, що у минулому році складало 236 мільйонів євро.
- 72 підприємства, персонал яких нараховує 2300 осіб, щорічно створюють нові сорти, що мають високу врожайність і хороші показники для харчової та переробної промисловості. Завдяки селекційним досягненням врожайність пшениці у Франції зросла за 40 років у 3 рази.
- Для виробництва насіння сільськогосподарських культур у Франції використовується 300 тис. гектарів посівних площ, що становить 16% всіх європейських площ під насінням зернових та інших культур, і отримують понад 1,2 млн. тонн сертифікованого насіння. Від реалізації насіння сільськогосподарських культур надходить понад 1,2 млрд. євро.
- Основним фактором при імпорті та експорті насіння сільськогосподарських культур на території ЄС є включення сорту в Офіційний Європейський каталог, що нараховує 40 тис. сортів. Для цього сорти повинні успішно пройти офіційні випробування в одній із країн ЄС, причому в декількох точках даної країни для порівняння нових сортів із вже існуючими. Йдеться про випробування сортів за наступними показниками: відмінність, однорідність, стабільність, а також технологічна, агрономічна і господарська цінність. Щороку у Франції в Офіційний Європейський каталог включають понад 500 нових сортів.
- Результати випробувань на ОВС (однорідність, відмінність і стабільність) за запитом оригінатора можуть бути використані для охорони сортів рослин відповідно до

системою UPOV (Міжнародна Конвенція з охорони сортів рослин). Оригінатор може вибрати охорону свого сорту тільки у Франції (Закон про інтелектуальну власність Франції) або на території всіх європейських країн (Європейський Регламент 2100/94). Така охорона дозволяє оригінатору реалізовувати свої права на інтелектуальну власність на сорт і мати можливість повертати вкладені у створення сорту інвестиції.

- Існування у Франції великої кількості сортів (близько 6000) і виробників насіння підштовхнуло власників сортів до створення SICASOV — спеціалізованої організації, яка займається підписанням ліцензійних контрактів на використання сорту, уповноважена збирати і виплачувати роялті, здійснювати контроль за всією цією діяльністю і, нарешті, захищати права власників сортів.
- Усі контракти на виробництво насіння реєструється в GNIS. Щорічно GNIS контролює усі насінні компанії, понад 310000 га насінневих посівів, 4900 сортів і 135000 партій насіння.
- Вироблене і упаковане насіння надходить у продаж безпосередньо сільгосптоваровиробникам, приватним особам або дистриб'юторам, які продають насіння через свою розгалужену торговельну мережу Франції.
- Обіг насінневого сектора Франції становить 2 мільярди євро.
- Експортуючи насіння на 720 мільйонів євро на рік, Франція є третім світовим експортером насіння всіх видів після Нідерландів і США. По експорту насіння кукурудзи Франція займає перше місце у світі, насіння цукрових буряків — друге, насіння овочевих культур — третє.
- Співробітники Служби боротьби з порушеннями Міністерства економіки та фінансів Франції регулярно перевіряють роботу дистриб'юторів шляхом контрольних відвідувань і вибіркового взяття проб з деяких упаковок для проведення ґрунтконтролю на відповідність насіння існуючим нормам.

Затверджено Тимчасовий порядок проведення сертифікації насіння і садивного матеріалу

Постановою від 22.04.2013 р. № 299 Кабмін затвердив Тимчасовий порядок проведення сертифікації насіння і садивного матеріалу.

Дія Порядку поширюється на насіння і садивний матеріал сортів рослин, внесених до Державного реєстру сортів рослин, придатних до поширення в Україні, або Реєстру сортів рослин Організації економічного співробітництва і розвитку. Дія Порядку не поширюється на насіння і садивний матеріал декоративних рослин.

Встановлено, що для проведення сертифікації підприємство:

1) подає органу сертифікації повідомлення про проведення сертифікації насіння і садивного матеріалу за затвердженою формою та скріплені печаткою підприємства (за наявності) копії:

- плану-схеми розміщення насінних посівів;
 - ліцензійного договору про використання сорту рослин з описом сорту;
 - сертифіката на насіння та садивний матеріал, виданого на насіння та садивний матеріал попередньої генерації під час послідовного розмноження;
- 2) укладає з органом сертифікації договір про надання послуг з проведення сертифікації насіння та садивного матеріалу за формою, що затверджується Мінагрополітики.
- Повідомлення подається органом сертифікації у такі строки:
- за місяць до посіву насіння сільськогосподарських, лісових, квіткових та лікарських рослин, весняного (осіннього) садіння садивного матеріалу сільськогосподарських рослин, садіння щепленого садивного матеріалу

плодових культур та живців ягідних культур зимового щеплення; не пізніше 10 травня поточного року - для садіння щепленого винограду; не пізніше 15 червня поточного року - для весняного та літнього садіння хмелю із закритою кореневою системою та літнього садіння саджанців винограду, які перебувають у стані росту; не пізніше 15 жовтня поточного року - для осіннього садіння хмелю з відкритою кореневою системою.

Ввезення насіння для селекційних робіт має відбуватися на підставі підтвердження Держсільгоспінспекції

Наказом від 20.02.2013 р. № 116 Мінагрополітики затвердило Порядок підтвердження для ввезення в Україну насіння і садивного матеріалу сортів рослин для селекційних, дослідницьких робіт і експонування.

Встановлено, що насіння та садивний матеріал сортів рослин, не занесених до Реєстру сортів рослин України та / або до Реєстру сортів рослин Організації економічного співробітництва і розвитку, ввозяться на митну територію України для селекційних, дослідницьких робіт і експонування суб'єктами господарювання незалежно від форми власності на основі підтвердження, яке видається Державною інспекцією сільського господарства.

Обсяг насіння і садивного матеріалу, що ввозяться для селекційних, дослідницьких робіт і експонування, не повинен перевищувати кількості садивного матеріалу сорту, що надається разом із заявкою для одержання прав на сорти рослин.

Підприємство повинне звернутися до Держсільгоспінспекції із заявою про надання підтвердження для ввезення в Україну насіння і садивного матеріалу сортів рослин для селекційних, дослідницьких робіт, експонування за затвердженою формою.

До заяви додаються завірені в установленому законодавством порядку:

- копія установчого документа в разі ввезення насіння і / або садивного матеріалу для селекційних, дослідницьких робіт;
- копія договору (контракту), укладеного між постачальником насіння та / або садивного матеріалу і суб'єктом господарювання, який буде проводити селекційні, дослідні роботи, експонування насіння та / або садивного матеріалу, в якому вказано назву ботанічного таксона, сорту, гібриду, його вага (кількість) і мета використання.

Держсільгоспінспекція в десятиденний термін з дня отримання заяви і документів розглядає їх і надає на безоплатній основі суб'єкту господарювання підтвердження, що насіння та / або садивний матеріал сортів рослин, не занесених до Реєстру сортів рослин України та / або до Реєстру сортів рослин Організації економічного співробітництва і розвитку, ввозяться в Україну для селекційних, дослідницьких робіт і експонування, або об'єктовану відповідь про відмову в наданні такого підтвердження.

Підставою для відмови у видачі підтвердження є:

- надання необхідних документів не в повному обсязі;
- обсяг насіння та / або садивного матеріалу, що ввозиться в Україну для селекційних, дослідницьких робіт

і експонування, перевищує кількість садивного матеріалу сорту, що надається разом із заявкою для одержання прав на сорти рослин;

- підприємство не є суб'єктом господарювання, діяльність якого відповідно до установчих документів пов'язана з селекційними, дослідницькими роботами.

Уряд затвердив обсяги резервного насіннєвого фонду

На своєму засіданні Кабінет Міністрів України затвердив загальні обсяги державного резервного насіннєвого фонду.

Так, він становитиме 134 тисячі тонн, що складає не менше 5% від загальної потреби держави. Резервний фонд дасть змогу забезпечити сільгосппідприємства насінням, збільшити площі посіву та підвищити врожайність.

Розпорядження про затвердження загальних обсягів формування державного резервного насіннєвого фонду було розроблено на виконання вимог ст. 11 Закону України «Про насіння і садивний матеріал». Саме в цьому документі передбачено обсяг формування Держрезервнасінфонду в розмірі не менше 5% від загальної потреби країни.

Відповідно до вказаного розпорядження, загальні обсяги формування державного резервного насіннєвого фонду становлять 134 тисячі тонн. Зазначений обсяг насіння буде сформовано протягом 2013-2020 років, у середньому 15 тисяч тонн за рік.

Це дасть можливість здійснювати пільгове забезпечення сільгосппідприємств, що не виробляють власного насіння або мають обмежені можливості для його виробництва, у тому числі тих, що постраждали внаслідок несприятливих погодних умов. Окрім цього, завдяки формуванню резервного насіннєвого фонду будуть відтворені насіннєві ресурси, збільшені площі посіву та підвищена врожайність сільськогосподарських рослин.

Керівництво Асоціації провело зустріч з головою профільного відділу Посольства ФРН в Україні

Питання співробітництва у насіннєвій сфері між Україною та Федеративною Республікою Німеччиною обговорювалися під час зустрічі представників Асоціації «Українське насіннєве товариство» з керівником відділу з питань продовольства сільського господарства, захисту прав споживачів та охорони навколишнього середовища Посольства ФРН в Україні доктором Ансгаром Ашфальком.

Сторони обмінялися думками з питань співпраці між галузевими об'єднаннями насіннєводів України і Німеччини та підписання відповідного Меморандуму про співробітництво з Німечкою Асоціацією Селекціонерів Рослин (BDP). Зокрема було

зазначено, що взаємовигідні контакти виробників насіння обох країн як в інформаційній, так і в економічній сферах сприятимуть розвитку галузі та поширенню насіннєвої продукції на міжнародний ринок.

Як заявив почесний голова Ради Асоціації Андрій Лесніков, українські виробники насіння зацікавлені у вивченні досвіду німецьких колег з питань вдосконалення законодавства, регулювання ринку, захисту прав власності на сорти.

У свою чергу доктор Ансгар Ашфальк запевнив, що всіляко сприятиме налагодженню продуктивного діалогу представників галузі та вирішенню проблемних питань, що мають місце на сьогодні.

Розроблено новий проект Європейської Комісії з використання насіння

Ринок насіння є високомонополізованим, і лише кілька компаній займають провідні позиції у світовому виробництві. Наприклад, ринкова частка трьох найбільших виробників насіння цукрових буряків склала в 2011 році близько 90%, кукурудзи - 57%, і сої - 55%. У Європі п'ять компаній (Monsanto, Dupont, Syngenta, BASF, Bayer) мають половину патентів на рослини. Використання пестицидів також постійно зростає.

Відповідальний комісар ЄС із захисту прав споживачів Тоніо Борча заявив у Брюсселі 6 травня, що у новому проекті Європейської Комісії з використання насіння при використанні традиційних сортів будуть застосовуватися більш прості вимоги до реєстрації.

Мікропідприємства також повинні будуть платити реєстраційні збори. Але Європейська комісія передбачає, що компанії можуть прийняти до десяти співробітників і мати річний оборот до 2 мільйонів євро для конкретних країн без реєстрації на ринку насіння.

Виключено зі сфери регулювання, відповідно до проекту Комісії ЄС, використання насіння в особистих цілях. Садівники можуть продовжувати купувати будь-який вид рослин для посадки і реалізовувати своє насіння в невеликій кількості на ринку. Для вступу Положення в силу Рада міністрів ЄС та Європейський парламент мають ухвалити відповідне рішення.

Комісар Борг заявив, що цей крок з боку влади в Брюсселі продиктований необхідністю спрощення та модернізації правил.

Австрійської міністр навколишнього середовища Ніколаус Берлакович прокоментував пропозицію Комісії. «Нові правила маркетингу насіння не дають ніякого додаткового навантаження на виробників насіння і розсади, особливо, якщо вони служать для підтримки генетичної різноманітності», - сказав міністр.

Австрійський депутат Європарламенту, однак, впевнений, що треба продовжувати працювати над збереженням біорізноманіття: «Бартер та продаж старих і рідкісних сортів насіння для споживачів повинні стати вільними, а також потрібно створити умови для виживання запилювачів».

Мікрохвильова піч замість протруйника

Альтернативою методам хімічної передпосівної обробки насіння може стати вплив на нього фізичних факторів. Наприклад, мікрохвильового малого рівня потужності.

Таке опромінення все частіше застосовується в країнах з розвиненим сільським господарством, адже воно підвищує енергію проростання насіння, стимулює розвиток стійкості до несприятливих факторів зовнішнього середовища та викликає загибель шкідників, що оселилися на насінні. Досвід показує, що в результаті такого впливу врожай сільськогосподарських культур підвищується в середньому на 10 - 12 відсотків.

Але як довго тримається стимулюючий ефект і чи можна використовувати таку технологію завчасно, наприклад, для насіння, закладеного на зимове зберігання? Відповіді на ці далеко не останні для фахівців запитання знайшли вчені. На жаль, в результаті проведених досліджень з'ясувалося, що насіння «пам'ятають» про «оздоровче щеплення» тільки до трьох місяців. Отже, досліджені режими

мікрохвильової обробки не підходять для забезпечення тривалого зберігання врожаю.

У БДУ (Білорусія) розроблено декілька типів обладнання на основі мікрохвильових модулів, яке вже використовується в тепличних комплексах, але, на думку фахівців, може застосовуватися в сільському господарстві країни набагато ширше, якщо відомство активніше займеться впровадженням новинки. На думку вчених Інституту експериментальної ботаніки НАН Білорусі, щоб впровадження технологій, пов'язаних з фізичними факторами впливу, було ефективним, воно має супроводжуватися застосуванням дослідниками перевірених міжнародною практикою оперативних засобів тестування стану насіння в процесі і після обробки. Сьогодні ж, констатують ботаніки, в республіці перевірка обробленого насіння у багатьох випадках проводиться тільки на схожість, причому при проведенні дослідів не завжди використовується якісний посівний матеріал. Тим часом набагато ефективніше і оперативні методи контролю є, і білоруські

вчені-ботаніки спробували їх. Наприклад, всього 12 годин потрібно, щоб визначити якість обробки мікрохвилями насіння, тестуючи його по параметру електропровідності. За допомогою цієї апаратури, простої в обслуговуванні і досить дешевої, можна в майбутньому визначати оптимальні дози мікрохвильового опромінення зерна прямо в господарстві або в насінницьких центрах. Крім того, оперативність контролю рівня мікрохвильової обробки забезпечує і визначення лабораторними засобами накопичення в насінні таких сполук, як ферменту пероксидази або проліну - однієї з амінокислот, які реагують на будь-який стресовий вплив, у тому числі і на опромінення. Вчені вважають, що застосування сучасних засобів контролю дозволить не тільки оптимізувати способи передпосівних обробок, а й виконувати замовлення населення. Адже багато фермерів, а також селяни і дачники, в тому числі квітникарі, хочуть навесні перевірити якість придбаного посадкового матеріалу, проте поки не мають для цього можливостей.

10 фактів про генетично модифіковані культури у 2012 році

ФАКТ № 1. 2012 був 17-м роком комерціалізації біотехнологічних культур.

ФАКТ № 2. Урожай ГМ-культур збільшився у 100 разів і з 1,7 млн. га у 1996 році до більш ніж 170 млн. га у 2012 році.

ФАКТ № 3. Вперше у 2012 році країни, що розвиваються, засадили більшу площу ГМ-культурами, ніж промислово розвинені країни.

ФАКТ № 4. Кількість країн, що використовують біотехнологічні культури, щороку зростає. Із 28 країн, які посадили біотехнологічні культури у 2012 році, 20 були ті, що розвиваються, і 8 промислово розвинених; дві нові країни - Судан (бавовна) і Куба (кукурудза).

ФАКТ № 5. Кількість фермерів, які вирощують біотехнологічні культури, досягло рекорду. У 2012 році 17300000 фермерів висадили ГМ-культури.

ФАКТ № 6. Топ-5 країн за застосуванням біотехнологічних культур. США залишається провідною країною (69500000 гектарів). Бразилія посіла друге місце, Аргентина зберегла своє третє місце з 23,9

мільйона гектарів. Канада була четвертою, Індія стала п'ятою.

ФАКТ № 7. Статус біотехнологічних культур в Африці. Континент продовжує активно розвивати сільське господарство із застосуванням ГМ-культур. П'ять країн (Камерун, Кенія, Малаві, Нігерія та Уганда) провели польові випробування біотехнологічних культур. Одна з країн почала вирощувати модифікований бавовну (Судан).

ФАКТ № 8. Статус біотехнологічних культур у ЄС. П'ять країн ЄС посадили 129071 га ГМ-кукурудзи, що на 13% більше, ніж у 2011 році. Іспанія продемонструвала рекордний врожай (на 30% більше, ніж попереднього маркетингового року).

ФАКТ № 9. 15 мільйонів дрібних фермерів і членів їхніх сімей, що становить близько 50 мільйонів осіб, які є одними з найбідніших людей у світі, отримали прибуткові врожаї.

ФАКТ № 10. Прогноз. Кількість застосування ГМ-культур у країнах, що розвиваються, буде стрімко зростати. Натомість в інших країнах буде зберігатися на нинішньому рівні.

У Дніпропетровській області злочинна група підробляла насіння і продавала фермерам

У Дніпропетровській області співробітники Управління Державної служби боротьби з економічною злочинністю обласного УМВС припинили діяльність злочинної групи, яка підробляла посівний матеріал.

Як повідомили в прес-службі Департаменту ДСБЕЗ МВС України, через фіктивні підприємства зловмисники купували насіння, фасували у мішки з логотипами відомих світових марок і оптом реалізовували фермерським господарствам майже по всій Україні за ціною в кілька разів вище реальної вартості.

Правоохоронці виявили близько 100 тонн підробленої і готової до реалізації продукції - це розфасована кукурудза і насіння соняшника, за які ділки могли виручити близько 10 млн. грн. Також було вилучено велику кількість мішків з підробленими логотипами і товарними знаками, майже 3,5 млн. грн. і близько 230 тис. доларів.

Відкрито кримінальне провадження за ст. 190 (шахрайство, вчинене групою осіб) та ст. 229 (незаконне використання знака для товарів і послуг) Кримінального кодексу України.

Сійся, родися, жито, пшениця, горох, чечевиця...

Микола Малієнко,
директор СТОВ «Перемога», Фастівський район, Київська область

Цьогоріч наші аграрії сформували виробничі програми з надією отримати добрий врожай і вигідно його продати. Звісно, основне місце там посідають ті культури, які домінуючими зробив підвищений попит. Це кукурудза та соняшник. Бажання заробити більше грошей, щоб покращити виробничу базу господарства, вирішити соціальні питання цілком природне. Отож залишається сподіватися, що попит на ринку різко не зміниться, адже на карту ставиться чимало: площі під кукурудзою на зерно постійно збільшуються – і в Лісостепу можуть перевищити 40 % від загальних посівних площ. Чим це може обернутися? Ось можливий сценарій. Якщо добре виродить не тільки в Україні, а й за кордоном, ціна піде донизу, збирання врожаю проходитиме кволо, потужностей для сушіння та зберігання кукурудзи в Україні недостатньо. Як результат, сотні тисяч гектарів з кукурудзою можуть піти під сніг. Такі випадки спостерігалися і в минулі роки, хоча і в менших масштабах. Тож чи варто вести бізнес лише з примарною надією, що в сусіда не виродить? Не варто.

Позитивний результат можна гарантувати, пішовши іншим шляхом – застосовувати науково обґрунтовані сівозміни і робити ставку на п'ять – сім культур. В багатьох господарствах не зважали на сівозміни, і це привело в масштабах України фактично до катастрофи. За даними Центрдержродючості, в Україні на початку 90-х років минулого століття утворився величезний негативний баланс між надходженням та виносом поживних речовин та гумусу з ґрунту, який відтоді перевищує щорічно позначку 110-130 кг д.р./га. Так, у 2010 році з 18,5 млн. га ріллі під основними видами культур втрачено: 2,38 млн. тонн поживних речовин (азоту, фосфору та калію) на суму понад 18 млрд. гривень; 8,2 млн. тонн гумусу на суму 16,3 млрд. гривень. Іншими словами, ми з ґрунту беремо значно більше, ніж повертаємо. Цей негатив спостерігається ось уже понад 30 років. Як наслідок, 30 млн. га земель сільськогосподарського призначення на сьогодні визнано деградованими, а від 14 до 17 млн. га – ерозійно небезпечними. Зрозуміло, що родючість українських ґрунтів, яка створювалася природою тисячоліттями і підтримувалася на належному рівні до 1990 року, зазнала брутального нищення. При цьому на

недбалого сільгоспвиробника чатує ще одна велика халепа: через недотримання сівозміни ґрунт заражається нематодами. Так, в Україні зареєстровано декілька тисяч гектарів земель, вражених нематодами. До речі, щодо закордонних прикладів господарювання по скороченій сівозміні «кукурудза-соя» на прикладі американського штату Айова, то там, за останніми даними, почали з'являтися величезні осередки нематод.

Дехто скаже: та поки що ж родить. Так, родить, і про це потурбувалася матінка-природа. В кругообігу поживних речовин є усім відомий елемент азот, який відрізняється від більшості інших високою рухливістю. Через це, як правило, ми спостерігаємо його дефіцит в наших ґрунтах і поповнюємо запаси внесенням відповідних мінеральних добрив, які на сьогодні коштують чималих грошей. Разом з тим, більшість аграріїв знає, що азот в ґрунті може накопичуватися в достатній кількості біологічним шляхом. Головний постачальник зв'язаного азоту в природі – бактерії, завдяки яким щороку зв'язується приблизно від 90 до 140 млн. тонн азоту. Це один із основних процесів, який сприяв зародженню життя на Землі. І дуже прикро, що цю можливість ми майже не використовуємо на українських ланах. Найвідоміші бактерії, що зв'язують азот, знаходяться в бульбашках бобових рослин. У світі налічується понад 12 тисяч різновидів бобових культур, з яких у сільському господарстві застосовується декілька десятків. Одними з найбільш розповсюджених є соя та горох. Біологічні властивості цих культур суттєво відрізняються. Коренева система сої потужна і здатна проникати у землю на глибину до 2 метрів, що в зонах недостатнього зволоження робить її непридатною для використання як попередника для озимої пшениці. Інша річ – горох. Його коренева система проникає в ґрунт до 1 метра і основну свою частину формує в орному шарі. При цьому вона характеризується значною кислотністю корневих виділень, що забезпечує розчинення важкорозчинних добрив, зокрема фосфатів. Після гороху суттєво покращується структура ґрунту і залишається в доступній формі для наступної культури N(90-120), P(25-35), K(30-40). Як попередник під озиму пшеницю горох за 100-бальною оцінкою набирає від 80 до 100 балів. Наразі незрозуміло, чому такий потужний попередник як горох перейшов в групу нішевих культур. В структурі посівів 2012 року під горохом знаходилося 1,1%, а під соєю – 5,4 % площ сільгоспугідь. Разом з тим, науково обґрунтовано, що під бобовими культурами у сівозміні повинно бути 25-30 %. При цьому співвідношення між горохом і соєю в сівозміні, на наш погляд, має бути 60:40. Такий підхід дає суттєві переваги і економію: 30% утідь під

бобовими культурами не потребують внесення азотних добрив; 30 % культур, посіяних після бобових, теж майже не потребують внесення азотних добрив і тільки решту 40% сільгоспкультур потрібно підживити. При наявності у сівозміні соняшника доведеться підживлювати близько 30 % площ. Як результат, економія в масштабах України може скласти декілька мільярдів гривень, суттєво зменшиться нітрифікація ґрунтів, покращиться екологія, стабілізується родючість. Зекономлені кошти можна використати для застосування фосфорно-калійних добрив, що теж позитивно вплине на баланс поживних речовин. Це шлях господарського відношення до землі, яка годувала наших предків тисячі років і при дбайливому до неї ставленні годуватиме наших нащадків.

Інколи я сам собі ставлю запитання: чому СТОВ «Перемога» почала сіяти горох лише у 2010 році. Варто визнати, дуже жалкую, що цю культуру не ввели в сівозміну на декілька років раніше. Скоріш за все спрацював негативний досвід 90-х років: роздільне збирання, високі втрати гороху при збиранні. Зараз усе по-іншому. Сорти гороху, запропоновані вітчизняними селекціонерами, повністю відповідають сучасним умовам високоінтенсивного виробництва, мають потенціал урожайності до 6,0 т/га, відзначаються стійкістю до вилягання та обсіпання насіння, придатні для прямого комбайнування, більш адаптовані порівняно із закордонними сортами до регіональних кліматичних умов. Ще раз зверну увагу на економічну привабливість гороху. Попит на зовнішньому ринку на нього великий. Дефіцит гороху у світі складає до 10 млн. тонн. Ціна в порту — 3200 грн/т. При середній урожайності 35 ц/га дохід з 1 га складає 10 тис. грн., затрати — 4,5 тис. грн./га. Маємо чистий прибуток — 5,5 тис. грн./га. Додаткові «плюси»: під озиму пшеницю не потрібно вносити азотні добрива (+ 1200 грн./га), за рахунок вчасного забезпечення озимої пшениці природним азотом — прибавка до врожаю 10 ц/га (+ 1800 грн./га). Таким чином, горох в цілому забезпечує отримання чистого прибутку у 8,5 тис. грн./га.

У 2012 році у СТОВ «Перемога» після гороху-попередника отримали 60 ц/га озимої пшениці 2 кл., 30 ц/га ярого ріпаку без застосування НРК. Середня врожайність горохів складала 40 ц/га без застосування РК. У випадку застосування збалансованого РК врожайність можна збільшити до 50 ц/га. Що стосується технології вирощування, то тут все дуже просто: лушення стерні попередника, вносимо (при можливості) Р(60-80), К(50-60), оремо на 25-27 см, ранній посів на глибину 4-5 см. з нормою 0,9-1,2 млн. шт./га, при появі 6-го вузла обприскуємо проти широколистяних, при потребі грамініцидами знищуємо злакові бур'яни, при появі першої квіточки обробляємо системним інсектицидом (достатньо одного обробітку), при вологості зерна 14-16% проводимо пряме комбайнування. Гарантовано врожай — до 5 т/га.

Горох — це потужна високорентабельна культура, за якою давно тужать українські лани. Це, без перебільшення, одна з небагатьох культур, яка на сьогодні в змозі дати друге дихання українським ґрунтам, зупинити їх подальшу деградацію. Горох дасть нам вкрай необхідний проміжок часу для відтворення тваринницької галузі, без якої неможливо отримати позитивний баланс надходження поживних речовин та гумусу в ґрунт. Це наша рідна українська культура, і тому її, як правило, не треба обробляти інокулянтами, як сою. Бактерії, здатні утворювати азот, споконвіку населяють всі українські ґрунти і вони давно нетерпляче чекають на горох.

Якщо викладене вище вас зацікавило, не вагайтеся — сійте горох, успіх вам гарантовано. У насінневих господарствах України є незначна кількість сертифікованого насіння горохів різних генерацій, придатних для вирощування у Поліссі, Лісостепу та Степу. Зі свого боку ми теж можемо запропонувати насіння декількох сортів горохів різних генерацій, оригінатором яких є Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва.

У разі необхідності звертайтеся за телефоном 067-504-44-27.

Цілющий горох

Горох — надзвичайно цінний продукт харчування. Білку в ньому стільки, скільки у яловичині, а за калорійністю він переважає її удвічі, оскільки містить багато вуглеводів. Горох також багатий на вітаміни А, В1, В2, В6, С, РР, К, Е, каротин, інозит, холін, мікроелементи (солі кальцію, калію, марганцю, фосфору), полісахариди, крохмаль (близько 50%), жири (0,6-1,5%). Насіння також містить 26-27% легкозасвоюваного білка, багатого на незамінні амінокислоти (цистин, лізин, триптофан, тирозин, метіонін та ін.). У цьому й полягає цінність гороху не тільки як харчового, а й дієтичного, лікувального продукту. Горох має гіпоглікемічні властивості й використовується за нирково-кам'яної хвороби та цукрового діабету. В зеленому горошку міститься багато лецитину (до 830 мг/%), який регулює холестеринний обмін.

Відвар з насіння гороху має сильні сечогінні властивості й сприяє виведенню солей з організму в разі сечокам'яної хвороби. А страви з цієї рослини корисні для хворих на

серце, із серцевими та нирковими набряками. Горохова олія за впливом на організм нагадує дію гормонів. А от тим, хто страждає на подагру і гострі запальні процеси шлунка та кишечника, захоплюватися гороховими стравами не варто. Протипоказаний горох також хворим на гострий нефрит (гострий запальний

процес нирок) та хронічну недостатність кровообігу.

У народній медицині горох застосовували для поліпшення травлення. Для цього радили з'їдати щодня по 1 ч. л. перепаленого, а потім перемеленого на порошок гороху. У разі печії

слід пожувати 3-4 штуки свіжого або розмоченого у воді (але не вареного) гороху. Горохове борошно (інколи його змішують із медом) прикладають для розсмоктування твердих пухлин (особливо на молочних залозах у жінок), швидкого визрівання нарывів, фурункулів, карбункулів. Для цього потрібно приготувати із борошна та води тісто, виліпити коржик і прикладати до хворого місця. Горохове борошно допоміжне і в разі інсульту. Його слід приймати по 0,5-1 ч. л. 2-3 рази на день до їди. Це поліпшить живлення головного мозку, нормалізує обмін речовин. Із зеленого горошку, стовченого на борошно, готують так звану римську маску. Для цього потрібно 2 ст. л. горохового борошна змішати із такою ж кількістю сироватки або сметани і накласти на обличчя. Коли маска затвердне, її змивають спочатку гарячою, потім холодною водою. Така маска зменшує жирність шкіри, очищає її, розгладжує зморшки. Горох використовували для харчування в давні часи, з нього готували різноманітні страви. Та й нині він не зник з нашого столу.

(За матеріалами Вікіпедії)

«Українське насіннєве товариство» представило своїх учасників на АГРО-2013

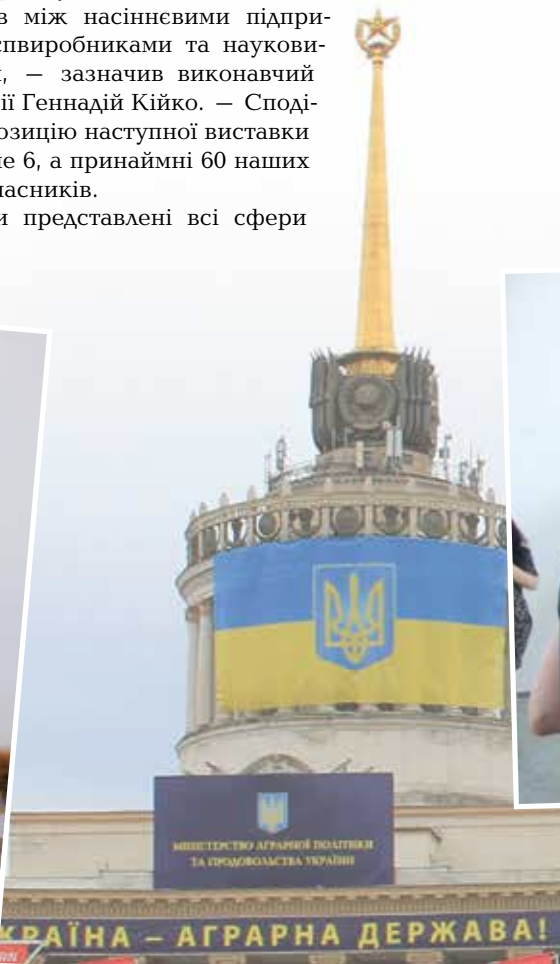
З 22 по 25 травня в Києві проходила Міжнародна агропромислова виставка «АГРО-2013», яка є найбільшою загальнодержавною подією року в агропромисловому комплексі. В офіційному відкритті «АГРО-2013» взяли участь Президент України Віктор Янукович і Міністр аграрної політики та продовольства Микола Присяжнюк. Загалом на «АГРО-2013» свою продукцію демонстрували компанії з 17 країн світу.

Цьогоріч Асоціація «Українське насіннєве товариство» вперше представила спільну експозицію учасників у 3-му павільйоні виставки. До експозиції Асоціації долучилися: агрофірма «Сади України», Асоціація фермерів ТОВ «Агросервіс», ДП «Державний резервний насіннєвий фонд

України», ТОВ «Золотий колос», ТОВ Науково-виробнича фірма «Дріада».

— Метою участі нашого галузевого об'єднання у цій найпрестижнішій аграрній виставці є представлення кращих виробників насіннєвої продукції в Україні, оцінка потенціалу українського ринку насіння, налагодження ділових контактів між насіннєвими підприємствами, сільгоспвиробниками та науковими організаціями, — зазначив виконавчий директор Асоціації Геннадій Кійко. — Сподіваємося, що експозицію наступної виставки сформують уже не 6, а принаймні 60 наших найактивніших учасників.

На виставці були представлені всі сфери

сільського господарства: тваринництво, ветеринарія, рослинництво, овочівництво, садівництво, агрохімія, грибівництво, рибне господарство, техніка, обладнання та запасні частини, альтернативна енергетика та енергозберігаючі ресурси, системи автоматизації і управління, інноваційні технології. Тематичні експозиції організовані в спеціалізовані виставки. До участі були запрошені всесвітньо відомі торгові марки, галузеві асоціації, вітчизняні виробники, іноземні компанії агропромислової галузі.

«АГРО» організована як міжнародний форум з товарообміном, зустрічами, відкриттями, інноваціями. Під час роботи виставки відбувалися семінари, науково-технічні конференції та конференції з економічних питань. Вона стала справжнім святом як для професіоналів, так і для всієї сім'ї, з розважальною програмою, виступами музичних ансамблів, художніх колективів, дегустацією продуктів національної кухні і колоритним українським медовим ярмарком.

Фоторепортаж

Відродивши зрошення, Україна стане однією з перших у світі з виробництва зерна

Олексій Зайцев,
Голова спостережної ради ТОВ АФ «Сади України»

Один із засновників Асоціації «Українське насіннєве товариство» агрофірма – «Сади України» добре відома вітчизняним аграріям. І не лише садовою продукцією, а й високоякісним насінням гібридів соняшнику та кукурудзи, що знані й популярні не лише в Україні, а й за її межами. Однак Голова спостережної ради ТОВ АФ «Сади України» Олексій Зайцев обрав іншу тему для розмови.

— Мова йтиме про зрошення. Якщо довго займаєшся бізнесом, то з часом починаєш замислюватися над питаннями розвитку галузі, в якій ти працюєш. Переживаєш не лише за себе і за свій колектив, а над тим, як покращити ситуацію в цілому в країні.

Ми вже 24 роки займаємося сільським господарством в різних регіонах України. Це Харківська, Дніпропетровська, Херсонська, Миколаївська, Запорізька області, Крим. І всюди прийшли до однозначного висновку: нічого важливішого за зрошення за нинішніх умов для аграріїв не існує.

— Ви маєте на увазі все польове землеробство?

— Саме так. І світовий досвід це підтверджує. Звернемося до статистики. В 2007-му році фермери штату Айова зібрали 64,5 млн. т кукурудзи, в ці ж роки (2005-2007) Україна збирала від 7 до 10 млн. т. Двадцять шостий штат Америки за площею і 30-й по чисельності виробляє продукції більше від України не вдвічі-втричі, а у 8-9 разів більше! Уявляєте?!

Урожайність з початку 20-го сторіччя у них зросла не у 2, не в 3, не в 4 рази, а в 6 разів! В загальному ж США має вал кукурудзи 333 млн. т із середньою врожайністю 116 ц/га. Навіть в Австрії, яка знаходиться в зоні меншої кількості тепла, цей показник перевищує 100 ц/га. Україна в середньому ж збирає від 40 до 50 ц/га. Цифри незрівняні. Згадаймо такі невеликі країни як Угорщина чи Румунія, менші за площею від нас у 5-6 разів, а вал кукурудзи збирають такий самий, як і ми. Звичайно, можна навести показники окремих господарств, де теж мають по 100-150 ц/га, однак я теж знаю іноземних фермерів, що вирощують на невеличких ділянках по 200-250 ц/га кукурудзи. Але ми говоримо про масштабне виробництво. А стартували 100-120 років тому ми з фермерами Айови приблизно однаково — мали усього по 20 ц/га... І ось через століття результати зовсім різні. Аналізуючи це,

розумію, що головну роль тут відіграє волога.

Кукурудзяний пояс США має значну кількість опадів — від 800 до 1000 мм, тоді як у нас їх випадає усього 400-550 мм. А цього недостатньо для вирощування не лише кукурудзи, а й сої та інших культур.

Якщо ви проїдете півднем нашої країни, то побачите, що заможні живуть господарства, які мають зрошення. У них і урожайність, і стабільність. Ми у себе на зрошенні в 2012-му році в Харківській області зібрали по 100 ц/га кукурудзи, на деяких полях — по 130, а без зрошення — усього по 30 ц/га. Соя на зрошенні дала по 37 ц/га, без зрошення — 15-16 ц/га. І це при тому, що у нас якісний посівний матеріал, хороша техніка і технологія, даємо вдосталь добрив. Немає одного чинника — вологи.

Площ під технологією зрошення у нас ще небагато. За три роки ми їх довели до 1 тис. га, плануємо — 1,5 тис. га. Все наше садівництво в Криму стовідсотково на зрошенні, Нікопольські сади — частково. Я розумію, що в Італії та Португалії набагато тепліше, можна вирощувати кукурудзу з більшим ФАО. Фермери там отримують стабільно по 150-160 ц/га. Зібрати 100 ц/га — для них неврожай. Однак мати урожай кукурудзи на Харківщині 120, 130, 140 ц/га в сухому зерні теж абсолютно реально. Але на зрошенні! І я відповідально заявляю, що розвиваючи зрошення в Україні, ми могли б досягти показників Айови. Ми б учетверо більше мали валу зерна!

— Ви говорите про дощування чи крапельне зрошення?

— Я говорю про дощування. Крапельне вартує дорожче, термін окупності триваліший. Для садівництва, овочівництва підходить, можливо — для польового насінництва. Для товарного польового виробництва, гадаю, більше підходить дощування. Так, обходиться ця справа недешево. Ми порахували, що окупність такого проекту залежно від урожайності можлива через 5-6 років. А з іншого боку — що в нас за рік окупається? У випадку ж вкладення коштів разом з державою «50 на 50» термін окупності взагалі скоротився б до трьох років. Безумовно, не у всіх є безпосередній вихід до великих водних джерел чи магістральних водоканалів, особливо цим не може похвалитися південь та схід країни. Але тут може прислужитися наш досвід. Ми скористалися існуючими невеличкими водоймищами (по 3-4 га), які насамперед значно розширили: якісь — до 10 га, інші — до 30 га. Викопали нові ставки. Певну кількість води ми змушені закачувати зі свердловин, звісно, це недешево. Однак основну її частину нам дарує природа. Як відомо, навесні не вся волога поглинається ще не розмерзлим ґрунтом, частина її стікає балками вниз і наповнює наші водоймища. От вам і вся наша логістика води. До того ж ці водоймища

позитивно впливають на навколишнє середовище: знижують температуру повітря, підвищують його вологість. В радіусі до півкілометра від ставка культури навколо мають набагато кращий вигляд. Обладнання для зрошення використовуємо закордонне. Однак при масштабному відродженні зрошення його виготовлення було б нескладно відновити. Це ж не «Боїнг» випускати. Тут виникає і тема робочих місць, важлива тема. І більшість наших промислових виробництв із задоволенням узялася б за проект відновлення чи налагодження виробництва дощувальних установок. Чи відбудеться це без держави? На моє переконання, якщо не буде державної програми, нічого не вийде. До того ж, це повинна бути програма не профільного міністерства, а загальнодержавна. Отой український прорив, про який багато політиків згадувало, можливий лише тоді, коли держава візьметься за зрошення. Без цього урожайність зернових, якщо й підніметься, то лише на декілька відсотків, а не удвічі. Я часто буваю в Італії, там 800 мм опадів, але жодного поля без зрошення! А ми маємо опадів удвічі менше, і зрошення нам не треба. Чорноземи нас вже не врятують. Прикро, адже ми в бюджеті знаходимо гроші на багато чого іншого. А за ступенем важливості сьогодні зрошення набагато важливіше.

– Гібриди соняшнику та кукурудзи, які ви пропонуєте, чимось особливі?

– Якщо ви натякаєте на їх реакцію на зрошення, то тут відповідь проста. Будь-яка культура краще зростає і продукує при наявності достатньої кількості води.

Головна особливість наших власних гібридів і гібридів наших сербських партнерів, інституту «Нові Сад», — пластичність, максимальна адаптованість до клімату України. Географічно Сербія не так далеко від нас як, скажімо, США. Звичайно, їхні 600 мм опадів не рівня нашим 400-500 однак це менша різниця між європейськими опадами (800-1000 мм) і майже такими ж у штаті Айова (850-1000 мм). Безперечно, на зрошенні переваги наших гібридів збільшаться. В минулому, вкрай посушливому році, наші гібриди продемонстрували дуже гарну посухостійкість. Насамперед я б виокремив наш сумісний гібрид Драган. В цілому нашим соняшником засівається в Україні від 13 до 18% площ, географія досить значна. Більше, звичайно, їх розташовано на півдні (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Дніпропетровська області), в центральних регіонах — дещо менше.

Частка нашої кукурудзи менша за обсягами в різні роки коливається по-різному, десь до 5%. Найбільше поширення — в областях, що сіють кукурудзу (південь Київської, Черкаська, Полтавська, Вінницька області). Сербські гібриди кукурудзи дуже гарні на напрямку, що вже став забуватися, — силосне використання. Вони дають по 1000-1200 ц/га чудової зеленої маси. Вологовіддача зерна гібридів теж гарна, особливо у нових, таких як НС 3041, НС 2040, НС 205 та інші. Як правило, це 16-18,5% вологості.

Звичайно, вона залежить від величини ФАО гібриду: чим ФАО менше, тим гібрид сухіший. Однак гібриди з більшим ФАО більш урожайні, тут треба ретельно рахувати свою вигоду.

Потенціал урожайності наших гібридів теж різний, можна говорити про 110-120 ц/га, а можна і про 130-140 ц/га. В реальних богарних умовах коливання урожайності — між 50 та 90 ц/га. Варто пам'ятати, що в Кигичівському районі складніше отримати врожай, ніж у Черкасах, Вінниці чи Полтаві. От соняшник прекрасно вписується в нашу зону. Його урожайність за 14 років, впродовж яких ми тут працюємо, в середньому — 30 ц/га. Були й рекордні роки, коли ми отримували й по 37-38 ц/га, але були й роки з 23-24 ц/га. Нові гібриди, що вже районуються, насамперед гібрид нашого селекціонера Володимира Ковальова «Мілан», дозрівають усього за 96-97 днів.

Часто подібні гібриди стають в нагоді тим, хто бажає отримати другий врожай, наприклад після ранніх зернових. Але завважте, найбільша проблема в цей час — та сама відсутність вологи... Зібрали зернові, хочете посіяти культуру на другий врожай, а вологи — катма... Ось тут зрошення знову стало б у нагоді. Ви б зробили вологозарядку, а через 3-4 дні посіяли й отримали б дружні сходи. А так всі чекають дощу, якого може не бути впродовж місяця. А тоді ця ідея втрачає сенс. Згадайте, скільки в радянські часи у нас було зрошення? Це ж не просто так! Нині думаю, що й ідея повороту північних річок не була безглуздою, як її оцінили вчорашнього часу. Можливо, що й Аральське море тоді б не загинуло... Погляньте на загублену цукрову галузь. Не в останню чергу це трапилось через низьку рентабельність вирощування цукрових буряків. За відсутності зрошення буряк дає усього 250-300 ц/га, а треба 800! А на зрошенні це можливо.

– Якщо культура стає нерентабельною, від неї відмовляються...

– Або роблять зрошення... Ми — насінницька компанія, у нас багато ділянок гібридизації площею від 500 до 800 га, де необхідно витримувати просторову ізоляцію. Тому товарних посівів цих культур небагато, вирощуємо інші культури, ту ж озиму пшеницю. Свого часу збирали Єрмак по 87 ц/га, і на значній площі — 600 га, так рік склався тоді вдало. По озимих культурах у нас велика проблема перезимівлі: кірка, хвороби, випадання. Тому озима пшениця дає в середньому по 50-60 ц/га. В нашій зоні рентабельні лише дві культури — соняшник та озима пшениця. Без зрошення. Решта урожаю повністю залежить від Бога. Особливо в останні роки, коли суцільні катаклізми...

Окрім того, що на сході, півдні, а часто і в центрі країни без зрошення все важче отримати пристойний врожай кукурудзи, гороху, сої, останнім часом ми зіткнулися ще з одним явищем — нестачею осінньої вологи для посіву озимини.

Так було рік тому, минулого сезону ситуація покращилась, однак на половині площ Луганщини посівна не відбулася... А було б зрошення, посіяли б без проблем. З водою, відомо, можна давати різні макро- і мікроелементи, покращувати живлення.

Нині зверху посунулася законодавча вказівка по вимушеному скороченню посівів соняшника, що суттєво вдарить по економіці аграріїв. А можливо, доцільніше було б спочатку реанімувати зрошення, а вже потім скорочувати площі і під соняшником, і під іншими культурами. А сьогодні чим його замінити? Насіяти багато пшениці? Впаде ціна — це раз, а по-друге, сіяти пшеницю по пшениці?.. Чи кукурудзу? Але ж без зрошення і вона не підніме економіку. Чи знову повернутись до збиткового виробництва?

Якщо ми цього не усвідомимо, то майбутнє сільського господарства України буде не настільки блискучим, яким могло би бути.

Знайомтесь: сафлор красильний

Петро Лазер,
кандидат сільськогосподарських наук, професор

Сафлор красильний (*Carthamus tinctorius* L) вирощується у багатьох країнах світу – Іспанії, Португалії, Австрії, Угорщині, Франції, Туреччині, Ірані, Аргентині, США, Бразилії, Мексиці. В Україні ринок насіння сафлору перебуває на етапі формування й спрямований на експорт у країни Європи, де цей продукт має високий і стабільний попит. Біологічні особливості культури та її адаптивний потенціал відповідають посушливим умовам Південно-го Степу України. У несприятливі роки при вимерзанні озимого ріпаку саме сафлор може забезпечити стабілізацію виробництва олійних культур. Технологія вирощування цієї культури не потребує спеціальних агротехнічних заходів і засобів захисту, а тому легко вписується в існуючу зональну систему землеробства.

Різні країни мають свої традиції й культуру використання сафлору: фарбувальну, харчову, лікарську, косметичну, кормову. Однак більшості він відомий як олійна культура, оскільки в його насінні міститься від 32 до 39% олії, що напіввисихає (у ядрі 50-56%). За жирнокислотним складом сафлор подібний до соняшника. Олію використовують у харчових і технічних цілях, для виробництва маргарину, оліфи, високоякісної емалі, мила, лінолеуму тощо.

Сафлор містить у своєму складі також інулін, чим сприяє нормалізації рівня глюкози в крові, проявляє протисклеротичну, жовчогінну, сечогінну дію, регулює функцію щитовидної залози.

Як кормова культура він використовується в чистому вигляді та у сумішах з іншими культурами на зелений корм. Тварини добре їдять зелену масу сафлору без колючок. Макуха із насіння сафлору містить 6-7% олії, 24-25% крохмалю та 19% білка, у 100 кг міститься 50 кормових одиниць і 13,3 кг перетравного протеїну. Сім'янки сафлору також можна використовувати як корм для птахів.

Біологія

Сафлор має стрижневу добре розгалужену кореневу систему, яка проникає на глибину до 2 м. Швидкий ріст кореня на етапі проростка й повільне наростання листової маси забезпечують його виживання в посушливому кліматі. На початку росту рослини формують 10-12 справжніх листочків, після чого починається наростання й подовження стебла, розгалуження рослини. За рахунок бічних пагонів (від 3 до 15) рослини формують куц діаметром до 20-45 см. Бічні пагони продовжують розгалуження, формуються кошики, внаслідок чого відбувається саморегулювання щільності посівів. Стебло сафлору прямостояче, голе, висотою 85-95 см, але в більш сприятливих умовах висота рослин може досягати 1, 2-1,3 м. У листках рослини чітко простежується диморфізм. Нижні листки мають більший розмір листової пластинки, і поява колючок на них відбувається тільки в колючих сортів. Листкові пластинки по завершенні ювенільного періоду стають твердими й покриваються восковим захисним шаром, що забезпечує низький коефіцієнт водоспоживання 125-200 м³/ц.

Суцвіття сафлору – багатоквітковий кошик діаметром 2,5-3,5 см. Середня кількість кошиків на одній рослині коливається від 10 до 25 шт. Однак при сприятливих умовах вирощування на зріджених посівах їх чисельність може досягати 80 шт. У кошику формується від 20 до 50 і більше

насінин. Навіть після повного дозрівання насіння не осипається, а кошики не опадають.

Хоча для сафлору характерне часткове самозапилення, відсутність запилювачів (у випадку ізоляції ділянок) приводить до зниження врожайності на 10-25 % від можливого.

Плід – майже біла видовжена сім'янка з нечітко вираженими ребрами за формою нагадує сім'янку соняшнику. Сім'янки мають жорстку оболонку, лушпиння складає 58-68%, у сучасних сортів – 40-50%. Маса 1000 насінин може коливатися від 35 до 50 г.

Сафлор добре пристосований до сухого континентального клімату, тому в зоні Сухого Степу за врожайністю насіння особливо в посушливі роки значно перевищує всі ярі капустяні культури і льон олійний.

Для сафлору характерний ранній яровий тип розвитку. Його насіння починає проростати при температурі ґрунту +2-3°C, а оптимальна для отримання сходів температура – +6-8°C. Сходи сафлору витримують нетривалі заморозки: до – 4-6°C. Сприятливим для отримання сходів є поступове наростання температур при наявності вологи. Стійкість рослини до пониження температур після утворення розетки листків різко зменшується і у подальшому рослини мають потребу в теплі.

Сортовий склад

В Україні наукові дослідження із сафлору здійснюють Херсонський ДАУ, Інститут олійних культур НААНУ, Асканійська дослідна станція НААНУ, НПФ "Дріада". Створено адаптовані до зональних умов сорти, розроблено технологію вирощування культури, що дозволяє отримувати в умовах півдня України до 15-18 ц/га насіння.

На сьогодні до Реєстру сортів рослин України занесені чотири сорти, придатні для вирощування в Причорномор'ї й Приазов'ї України, де несприятливі агрофізичні й агрохімічні властивості ґрунтів проявляються на фоні дефіциту вологи. Наявні сорти відрізняються за морфологічними й господарськими ознаками. Так, серед представлених чотирьох сортів Сонячний і Степовий мають колючки на листках і листочках обгортки. А сорти Живчик і Лагідний колючок не мають. Колючки можуть спостерігатися в невеликій кількості лише в період екстремальної посухи. Всі представлені сорти мають властивість змінювати забарвлення квіток, тобто в процесі цвітіння можуть накопичувати жовтогарячий або червоний відтінки. Але вони відрізняються за загальним кольором квіток. Так, у Сонячного переважає

жовте забарвлення, у Живчика - жовтогаряче, у Лагідного – червонувате.

Успішне виведення високопродуктивних сортів сафлору значною мірою залежить від формування й всебічного вивчення колекції. В Інституті олійних культур НААН України сформована колекція сафлору, що включає 25 зразків із чотирьох країн світу (1 - із Сирії, 2 - з Росії, 3 - з Китаю й 19 - з України), що відображає велике розмаїття морфологічних і цінних господарських ознак.

Виділено зразки з високою продуктивністю й масою 1000 насінин, великою кількістю кошиків, компактним розташуванням бічних пагонів. Також є деякі розходження за якістю олії і її загальним вмістом в насінні. Розмаїття наявних зразків колекції дозволяє селекціонерам створювати сорти з різними господарськими властивостями й морфологічними маркерними ознаками. Так, в інституті створено і в передано у 2013 році новий сорт, що відрізняється компактним розташуванням пагонів і більшою кількістю насіння порівняно зі стандартом. Ведеться селекція на підвищення вмісту олії та холодостійкості, поліпшення жирно-кислотного складу.

Особливості агротехніки

Кращими попередниками для сафлору є озимі і ярі колосові, а також просапні культури. У цих умовах формуються глибокі запаси вологи й сприятливе фітосанітарне становище. Допустиме розміщення сафлору після кукурудзи, ріпаку та льону, але недопустиме після соняшнику, цукрового й кормового буряку, сорго, які сильно висушують ґрунт. Термін повернення культури на попереднє місце – 4-5 років. За сприятливих умов осені сафлор є допустимим попередником для озимого ячменю і навіть озимої пшениці.

З огляду на біологічні особливості поширення кореневої системи й умови нагромадження вологи при основному обробітку ґрунту перевагу слід надавати мінімальній ресурсозберігаючій системі підготовки ґрунту із застосуванням високопродуктивних комбінованих, чизельних і дискових знарядь. Передпосівну культивування виконують паровими культиваторами на глибину загортання насіння 4-6 см, вперек до напряду наступного посіву. Найкраще використовувати комбіновані агрегати типу "Компактор", ЛК-4 "Європак" тощо.

Сафлор красильний невибагливий до родючості ґрунту і за внесення невисоких норм добрив формує досить високі врожаї на бідних поживними речовинами ґрунтах. На південних чорноземах рекомендується вносити під зяб мінеральні добрива в дозі N30-45P40-60K15-45, на темно-каштанових – у дозі N45-60P30-40.

У зоні Південного Степу сприятливі умови для формування

врожаю сафлору складаються тільки при ранніх строках посіву, коли настає фізична стиглість ґрунту й температура на глибині заробки насіння досягає +3-4°C. Затримка посіву на 10 і 20 днів знижує врожайність культури з 14,2 ц/га до 12,7 ц/га й 11,2 ц/га відповідно. Сафлор красильний можна висівати як звичайним рядовим способом, так і з міжряддям від 45 до 70 см. Перевага широкорядного способу посіву полягає у можливості проведення міжрядного обробітку ґрунту (якщо не застосовуються ґрунтові гербіциди) і сортових прополок на насінницьких ділянках. За суцільного способу посіву з міжряддями 12, 5-15 см норма висіву повинна забезпечувати 210-240 тис. рослин на гектар. Оптимальна глибина загортання насіння – 4-6 см, але при пересиханні верхнього шару ґрунту вона збільшується до 6-8 см.

Догляд за посівами сафлору полягає в післяпосівному коткуванні, боронуванні сходів у фазі 4-6 справжніх листочків поперек рядків, проведенні на широкорядних посівах до фази галузнення 1-2 міжрядних культивувань. Першу культивування проводять на глибину 6-8 см у фазу 4-6 справжніх листків, а другу – через 12-15 днів на 8-10 см. У випадку застосування ґрунтових гербіцидів необхідність у боронуванні й міжрядних культивуваннях відпадає.

У боротьбі з малорічними бур'янами високу ефективність мають ґрунтові гербіциди, внесені під передпосівну культивування: Гезагарад 500 (3 л/га), Стомп (4 л/га) Гоал 2Е (1 л/га), Дуал Голд 960 ЕС (1,5 л/га) та бакова суміш Гезагарад з Харнесом (1,5 + 1 л/га). При значній засміченості посівів однорічними злаковими бур'янами та падалицею зернових культур доцільно застосовувати грамініциди, такі як Фюзілад Супер 125 ЕС (1,5 л/га), Селект 120 (0,6 л/га), Пантера (1,1 л/га) та інші після отримання сходів сафлору.

Збирають сафлор прямим комбайнуванням при вологості насіння 10-12%. До обмолоту приступають, коли пожовкнуть всі рослини й кошики, а насіння затвердіє. При тривалому перестой посівів може відбуватися опадання насіння від ударів лопатей жнивarki по стеблу рослини. Для роботи використовують відрегульовані зернові комбайни будь-яких типів (клавішні й роторні). Для запобігання намотуванню стебел на молотильний барабан збільшують висоту зрізу, але не вище, ніж за 10 см до місця відгалуження нижнього продуктивного пагона.

Зібране насіння має пройти первинне очищення, а при необхідності – висушування. Базовими нормами, відповідно до яких здійснюється розрахунок за насіння сафлору, що підлягає заготівлі для промислової переробки, є вологість – 8%, вміст сміттевої домішки – 2%, вміст олійної домішки – 4%, зараження шкідниками хлібних запасів не допускається.

Характеристика сортів сафлору красильного

Характеристика	Сорт сафлору красильного			
	Сонячний	Живчик	Лагідний	Степовий
Заявник	Інститут олійних культур НААНУ	Інститут олійних культур НААНУ	Інститут олійних культур НААНУ, ТОВ НВФ «Дріада»	ТОВ НВА «Землеробець»
Рік реєстрації	2001	2009	2011	2006
Вегетаційний період, днів	120-125	120-124	105-110	110-115
Маса 1000 насінин, г	44-45	40-45	44	34-50
Олійність, %	33	30	32	23-25
Урожайність, ц/га	16-18	16	20	15-16
Стійкість до (бали)				
посухи	6	7	8	7
вилягання	7	8	8	8
осипання	7	7	7	7
хвороб	5	6	8	7

Двадцятиліття зі знаком якості

«Золотий Колос» – одне з кращих насінневих господарств України. Саме йому завдячують сотні аграріїв за рекордні врожаї зернових і олійних культур на своїх полях. На семінари в «Золотому Колосі» традиційно щороку з'їжджаються з усієї України сільгоспвиробники та вчені-селекціонери. Не оминають їх увагою і представники місцевої влади і мас-медіа. І це цілком заслужено, адже «Золотий колос» – гордість і візитівка Миколаївщини. Демонстраційні поля господарства стали базою для захисту не однієї дисертації. А все тому, що колектив агрономів «Золотого Колоса» завжди керується правилом: рослина – це біологічний організм, і тому для його найкращого розвитку потрібні найкращі батьки, найпередовіші технології, найякісніший догляд. Все просто на перший погляд, однак за цим стоїть величезна праця, злагожденість і невичерпний оптимізм усіх без винятку працівників.

«Золотий колос» – родинне підприємство. Тут працюють батько директора фірми Надії Іванової – Валерій Миколайович Гумілевський, мама Тетяна Олександрівна, брат Артем та чоловік Ігор. Можливо, незабаром сімейну справу продовжить і третє покоління аграріїв.

А починалося все у далекому 1989 році з кооперативу «Сади України», заснованого подружжям Гумілевських, який займався тоді, як і багато інших, вирощуванням товарної сільгосппродукції, зберіганням і реалізацією овочів.

На початку 90-х років минулого століття виникло тисячі фермерських і селянських господарств, більшості з яких катастрофічно не вистачало якісного насіння, адже вони заготовляли його для власних потреб з товарних посівів, засів проводився не підготовленим до посівних кондицій посівним матеріалом. Новоспеченим фермерам бракувало грошей, техніки, що вже там казати про насіння. Проте Гумілевські вміли працювати на перспективу. Ось чому всі фінансові резерви підприємства були спрямовані на створення міцної матеріально-технічної бази насінництва. І, як показав час, господарі не помилилися.

Тепер під маркою «Золотий колос» аграрії можуть придбати яру і озиму пшеницю, ячмінь, кукурудзу, сою,

гірчицю, просо, горох, жито, овес, кормові трави, коріандр, розторопшу, сафлор, канарник.

Якість насіння завжди була пріоритетом для господарства. Як доказ – сотні постійних клієнтів з усіх куточків України. Вигода для партнерів зрозуміла: працівники фірми ретельно контролюють вирощування посівів на насінневих ділянках, власне обладнання дозволяє підтримувати максимальну сортову чистоту і високі посівні кондиції, а усі партії насіння супроводжуються документально. До того ж підприємство надає пільги постійним клієнтам, а висококваліфіковані агрономи і агротехніки регулярно виїжджають на поля та консультують партнерів.

Насіння «Золотого колоса» відпускається тільки з власних складів у фірмових мішках з обов'язковою етикеткою зі штампом та підписами відповідальних за якість продукції співробітників фірми.

Господарство має тісні виробничі та наукові зв'язки з селекційними центрами УААН, провідними виробниками насінневого матеріалу як України, так і країн ближнього зарубіжжя.

Своєрідною вітриною асортименту насіння є, звичайно ж, демонстраційне поле. Щоб полегшити виробнику

вибір насіннєвого матеріалу, йому пропонують спочатку відвідати таке поле: придивитися, визначитися. Цінність демонстраційних посівів полягає ще й у тому, що тут на одному агрофоні в однакових агрокліматичних умовах можна побачити, як ведуть себе сорти з різних селекційних установ.

Щоб краще знати потреби виробників, у «Золотому колосі» щороку проводять Дні поля, де знайомлять гостей з новинками.

Те, що «Золотий колос» є визнаним брендом, підтверджують численні нагороди: міжнародний орден і премія «Золотий Меркурій» за особистий внесок в економічний розвиток України та міжнародний інтеграційний процес в агропромисловому комплексі України, знак «Вища проба» за впровадження перспективних агропромислових технологій та постачання високоякісного посівного матеріалу зернових, олійних та дрібнонасінневих культур, диплом Всеукраїнського конкурсу «Суспільне визнання», дипломи регіональних та міжнародних виставок, а також чотири урядові нагороди директора Надії Іванової, серед яких орден княгині Ольги.

Вісім років поспіль елітне насіннєве господарство посі-

дає перше місце на Миколаївщині за врожайністю. Елітне насіння високорепродуктивних сортів отримало «прописку» в Криму, Одеській, Донецькій, Луганській, Закарпатській, Івано-Франківській та інших областях України. Філії підприємства працюють у багатьох регіонах країни.

Однак «Золотий колос» — це не лише висока якість та передові технології. Насамперед це люди. Багато з них працює в господарстві понад 20 років. Вони є свідками його становлення, успіхів, великих та маленьких перемог.

«Я переконана, — говорить Надія Іванова, — що головне наше надбання — це колектив «Золотого Колосу», грамотний, міцний, згуртований. Ми живемо і працюємо як одна велика сім'я».

Тут дійсно вміють і працювати, і святкувати, і піклуватися про людей також. Це й безкоштовне харчування для працівників, і власна ферма, що забезпечує весь колектив м'ясною продукцією, і те, що за весь час існування господарства, навіть у період економічних негараздів, тут жодного разу не затримали виплату зарплатні. Більше того, постійно надається благодійна допомога малозабезпеченим сім'ям, літнім людям, інвалідам, отримують спонсорські кошти школи, дитсадки, інтернати. За свою благодійну діяльність директор підприємства Надія Валеріївна Іванова відзначена церковним орденом «Святої Анни» III ступеню.

Нині в обробітку у «Золотого колоса» 12260 га орної землі, власна ґрунтообробна, зернозбиральна та зерносушильна техніка, машини для протруювання насіння, високий рівень агротехніки. У виробництві дотримуються десятипільної системи обробітку ґрунту, 10% орних земель зайняті інтенсивним паром, 4% - під сидеральними парами, 3% — соняшником. Обов'язково вносять органічні добрива — 60 т/га, рідкий аміак, гербіциди застосовують восени, соломі подрібнюють і заробляють у ґрунт.

Власне, нічого нового, все це старі істини. Особливість полягає хіба у тому, що тут цих старих істин дотримуються і бережуть головне багатство — землю та її родючість.

Всеукраїнське товариство насінництва (1922–1928 рр.)

Тетяна Грищенко,
кандидат історичних наук, завідувач сектору наукознавства Центру історії аграрної науки ННСБ НААН

Історія розвитку насінництва на теренах УСРР у 20-х рр. минулого століття розпочалася з «Декрету про насіння» від 13 червня 1921 р. Проект документу було розроблено Шатилівською дослідною станцією під керівництвом видатного вітчизняного селекціонера і насіннєвода П.І. Лісичина (1877–1948). Саме тоді вперше було закладено основи майбутнього запровадження системи насінництва у державі, а також відновлено роботу мережі дослідно-селекційних станцій, головним завданням яких було вирощування елітного насіння. У 1922 р. в Києві при Сільськогосподарському інституті було створено перший у країні Науковий інститут селекції на чолі з професором В.В. Колкуновим (1866–1939). Незабаром у його мережі розпочалася селекційно-насінницька робота з основними зерновими й зернобобовими культурами та травами. Того ж року при Сільськогосподарському науковому комітеті України створено Інститут насіннєзнавства, директором якого став відомий український вчений у галузі біологічної та сільськогосподарської науки й освіти О.А. Яната (1888–1938). Значною мірою такому сплеску наукової діяльності сприяло запровадження НЕПу, яке в Україні відбулося на півроку раніше ніж у Росії.

Складна фінансова ситуація в країні суттєво впливала на господарську діяльність дослідних станцій, адже коштів, які їм виділяв Народний комісаріат земельних справ УСРР (НКЗС УСРР), було недостатньо. Саме це змусило дослідні установи шукати додаткові джерела фінансування. Цією роботою частково зайнялося новостворене Всеукраїнське товариство насінництва (ВТН), яке знаходило кошти через складання капіталів, фондів, отримання грошових кредитів, натуральних позик, авансів тощо.

ВТН було засновано 23 березня 1922 р. з метою розвитку галузі насінництва в Україні, виведення нових сортів, репродукції, закупівлі та збуту сортового матеріалу, приведення його обсягів до потреб країни та зовнішнього ринку, поліпшення селекційної роботи й поступового здержавлення та кооперування усієї насіннєвої справи. Ініціатором створення товариства став НКЗС УСРР, який постійно підтримував товариство відкриттям спеціальних та звичайних банківських кредитів. Цим можна пояснити той факт, що на початку своєї діяльності ВТН користувалося 10-кратним, проти свого незначного власного капіталу, державним та 5-кратним приватним кредитом. Завдяки цьому товариство вже з 1 квітня 1922р. розпочало активну роботу.

У березні 1922 р. НКЗС УСРР виділило ВТН 15 млн. руб. у вигляді субсидії і 35 млн. руб. позикою на розвиток операцій. Щоб краще зрозуміти реальну суму цих асигнувань, зазначимо, що на той час її було достатньо лише для виплати середньомісячної зарплатні двом співробітникам (приблизно 150 руб. зол.). Перший баланс товариства на 8 квітня 1922 р. показав, що за неповні два тижні

роботи із загальної суми до 4 млрд. руб., понад 150 млн. руб. складали організаційні витрати.

Перше зібрання відбулося 23 березня 1922 р. у складі двох обласних дослідних станцій і одного сільськогосподарського кооперативу. Слід зазначити, що НКЗС УСРР розглядало ВТН не лише як спеціальну установу з відновлення насіннєвих ресурсів країни, а і як частину державної програми в умовах запровадження НЕПу, зокрема з підтримки дослідних установ, що гостріше ніж інші відчували скорочення своїх ресурсів. Тому Колегія НКЗС УСРР від 21 лютого 1923 р. виступила з клопотанням перед Харківським губвиконкомом і Раднаркомом про надання ВТН приміщення під склад та визнання його організації загальнодержавним завданням зі встановленням відповідних пільг. Відтак, визнаючи важливість облаштування базового складу з центральною насіннєво-очисною станцією в м. Києві, 25 вересня 1923 р. НКЗС УСРР безоплатно передало ВТН млин колишнього Печерського товариства.

До складу Ради НВТ входили тогочасні визнані діячі вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи: В.В. Безпалько, О.Ф. Гельмер, П.А. Діброва, П.Е. Дудник, Г.М. Клубний, М.М. Кулешов, М.З. Резніков, В.І. Сазанов, В.Я. Юр'єв, А.Л. Триліський, Н.Ф. Шапошников, С.Т. Цюригин та інші. До її президії увійшли В.І. Сазанов (голова), М.З. Резніков (заступник голови) та О.Ф. Гельмер (секретар). Управління Товариством здійснювали М.Д. Ємалакі (голова, очолював загальноадміністративну та виробничу діяльність), Г.Г. Дібольт (заступник голови, відповідав за науково-дослідну частину), члени: А.В. Первов (фінансове господарство), І.А. Кожевников (складське господарство і транспорт), М.В. Євтушенко (комерційна діяльність та керівництво представництвами товариства) та М.М. Вольф (юридично-консультаційна практика та зв'язки з громадськістю). До складу Ревізійної комісії входили: Б.К. Вікторов, Б.М. Лебединський, С.Д. Пупко, А.В. Лихоман та В.П. Шелекета.

Упродовж 1922–1923 рр. у ВТН були створені повноправні представництва у Києві, Катеринославі та Одесі. У цей період ВТН фактично координувало процес об'єднання та організацію сортовипробування в Україні. Товариство активно долучилося

М.М. Вольф

до встановлення й узгодження принципів спільної роботи з Всеукраїнським союзом сільськогосподарсько-кредитової та кустарно-промислової кооперації «Сільський Господар» у насіннєвій частині. ВТН займалося районуванням України для раціонального розміщення сортів кукурудзи. 19 травня 1923 р. Податковим управлінням Наркомпроду було прийнято рішення про звільнення від єдиного сільськогосподарського податку площі, зайняті ВТН під насіннєвими культурами. У 1923 р. в Україні вперше було організовано Державне сортовипробування, наступного року — апробацію сортових посівів, а у 1926 р. — державний контроль за якістю насіння. За участю ВТН було започатковано організацію збору внесків із дослідних станцій України до фонду С.Ф. Третьякова, створеному для надання матеріальної допомоги обдарованим студентам. Цікавим є той факт, що ВТН виділило Всеукраїнському агрономічному товариству 240 пудів жита на рік для утримання одного стипендіата при Харківському сільськогосподарському інституті. Крім того, Всеукраїнське насіннєве товариство запровадило власні премії для господарств за вагомий внесок в розвиток насінництва в Україні на Харківській губернській сільськогосподарській виставці та на Катеринославській сільськогосподарській виставці.

Станом на 1 січня 1924 р. до складу ВТН входило 26 дослідних установ (Катеринославська та Київська обласні сільськогосподарські дослідні станції, Харківська та Одеська селекційні станції, Носівська районна сільськогосподарська станція та ін.), 5 сільськогосподарських кооперативів та товариств, 1 державна установа — Уккрадгосптрест. У своєму розпорядженні воно мало 4 відділення відповідно до 4-х основних природно-історичних областей України; 110 кваліфікованих співробітників; єдиний в Україні сортовий запас у декілька сотень апробованих, аборигенних і селекційних сортів різних культур; до 500 плантацій у 85 господарствах різних районів України із загальною площею посівів до 11 тис. десятин; 2 майже упорядковані базові та 15 районних зерноочисних пунктів, складські приміщення з річною пропускною спроможністю близько 1500 тис. пудів; понад 500 тис. зол. руб. витраченого і приблизно стільки ж невикористаного кредиту; наукові посібники для повноцінної роботи (бібліотека, колекція сортів у зерні, колосі, натуральні препарати, альбоми малюнків і знімків сортів з натури, серії діаграм, картограм тощо).

Товариство через своїх представників брало активну участь у всіх губернських та всеукраїнських нарадах та зібраннях з питань насіннєзнавства, ініціатором проведення яких здебільшого виступало саме ВТН. Численними публічними виступами, доповідями, повідомленнями із організаційних, економічних та технічних питань насіннєвої справи, а також характером й розмахом своєї діяльності ВТН здобуло визнання і авторитет у фаховому середовищі як в Україні, так і за її межами. Підтвердження цьому слугують численні резолюції центральних і місцевих установ. Це у свою чергу розширювало коло клієнтів, зміцнювало наукові та громадські зв'язки товариства і, зрештою, засвідчувало сам факт його матеріального добробуту.

До послідовної копійки роботи з розвитку вітчизняної насіннєво-виробничої справи ВТН був залучений увесь особовий склад дослідних станцій НКЗС УСРР, значна кількість сільськогосподарських училищ, державних господарських організацій та сільськогосподарських кооперативів. Зазначимо, що для дослідних станцій НКЗС УСРР ВТН поступово перетворилося на потужний діловий центр щодо сорто- і насіннєво-виробничої діяльності, їх постачання і фінансування. Ще у травні 1922 р. НКЗС УСРР передало ВТН увесь насіннєвий фонд, що

знаходився у Відділі виробництва насіння НКЗС, як паї за нових членів товариства — дослідні станції. Численні позитивні відгуки на адресу товариства засвідчують, що його своєчасна матеріальна допомога у багатьох випадках була вирішальною. Відтак дослідно-селекційні станції швидко розвивалися та зміцнювалися.

Товариство проводило масштабні аналітичні дослідження стану насіннєвої справи в Україні та за кордоном: в РРФСР, Німеччині, Чехії, Австрії, Польщі, США. Вперше в Україні у своїй роботі саме товариством було застосовано системи сортовипробування, інспектування господарств і посівів на корені, атестацій й стандартизації сортів, розбивки насіння за генетичними ознаками на окремі категорії, технічну оцінку насіння тощо, що виводило вітчизняне насінництво на якісно новий рівень.

Була розгорнута потужна видавнича діяльність товариства. Окрім власного Бюлетеню, ВТН розробило й видавало друком особливе опитування — «Атестат» і «Відомості про господарства, що розмножують посівний матеріал для Всеукраїнського товариства насінництва». Вони надавали інформацію щодо природності площ, якими займалося ВТН. Згодом це видання стало обов'язковим під час розгляду пропозицій від населення. Науково-дослідний відділ займався висвітленням багатоаспектної діяльності організації на шпальтах різних видань, а також обробкою «Бібліографічного покажчика з питань насіннєвої справи». У свою чергу, ВТН всіляко сприяло розповсюдженню збірок матеріалів із насіннєзнавства серед населення, проводило спеціалізовані галузеві курси. Крім того, товариство створило невеликий музей (насіння, колосся, початки тощо), який мав виключно допоміжний практичний характер.

У 1928 р. Всеукраїнське товариство насінництва було реорганізовано в Українську спілку насінницької кооперації, однак у червні 1930 р. її ліквідували. За ініціативності в галузі насіннєзнавства, організацію планомірного сортовипробування, розповсюдження селекційних сортів у тісній співпраці з селекційними станціями ВТН було відзначене почесними дипломами I ступеня Харківського губерньського управління (1922), Всесоюзної виставки (1923) та ін.

Таким чином, у 20-х рр. ХХ ст. за надзвичайно складних соціально-політичних та економічних умов в Україні була організована чітка система насінництва, яка базувалася на тісній взаємодії науки з виробництвом і забезпечувала прискорене розмноження нових сортів і гетерозисних гібридів, збереження чистосортності й типовості, високих посівних якостей та врожайних властивостей, вирощування сортового насіння в кількостях, необхідних для сівби і створення страхових фондів. Упорядковану таким чином вітчизняну контрольно-насіннєву систему було піднесено на якісно вищий методичний рівень, виробники й споживачі насіння їй довіряли, фальсифікація зводилася нанівець. Це стало можливим завдяки планомірній та зваженій політиці земельних органів країни та, зокрема, ВТН, що мало величезний вплив на подальший розвиток вітчизняної насіннєвої справи.

Українці — за натуральну продукцію

Український ринок органічних продуктів стрімко зростає. Його завзято штовхають вперед з одного боку — прагнення наших співгромадян до здорового раціону, з іншого — засилля сучасних технологій у масових продуктах харчування. І хоча екопродукти, вирощені у спеціалізованих фермерських господарствах без застосування пестицидів, синтетичних добрив і добавок, дорожчі за звичайні у середньому на 30-40%, їх сьогодні обирає все більше українців.

Експерти впевнені: зростанню тренду сприяє також погіршення якості і смаку товарів супермаркетівського асортименту, у виробництві яких використовуються синтетичні інгредієнти.

На «зелений» їжі, яка поки що тільки входить у гастрономічну моду, в Україні сьогодні спеціалізуються понад 140 фермерських господарств. 80% їхньої продукції — зернові, бобові та олійні культури, які переважно експортуються в Європу, де екохарчування дуже популярне. Втім, овочі, фрукти і м'ясомолочна продукція продаються переважно на внутрішньому ринку країни.

Кількості магазинів, які торгують винятково натуральними овочами, фруктами, молоком, м'ясом і хлібом, тільки в столиці перевищила сотню, а в багатьох супермаркетах з'явилися окремі полиці з ними.

За оцінкою Євгена Мілованова, голови Федерації органічного руху в Україні, якщо у 2008 році жителі країни купили в магазинах органіки на 600 тис. євро, то в 2009-му — на 1,2 млн. євро, у 2010-му — на 2,4 млн. євро, а у 2011 році — вже на 5,1 млн. євро. Щоправда, поки що чиста їжа в загальному обсязі придбаних українцями продуктів складає лише 1-2%. Для порівняння: у Західній Європі — до 10%.

Ферми Байрон Агро в селі Стівп'яги за 85 км від Києва ніби не торкнулася цивілізація. 140 корів, 27 кіз і декілька десятків перепелів тут годують як у XIX столітті — сіном, гарбузами і зерном, вирощеними на полях господарства без застосування хімічних добрив. На невеликій кухні дві співробітниці ферми в білих халатах та рукавичках вручну загортають вершкове масло у фольгу, розливають молоко в скляні банки і розкладають сир у коробки з харчового пластику. Далі йде фінальний акорд: на упаковках з'являється етикетка торгової марки Вілла роз, а всередині — вкладка з портретом господаря ферми Юрія Сергєєва і контактами. Звідси ці продукти вирушають у супермаркети Сільпо і Велика кишеня.

На прилавках вони вирізнятимуться від звичайних аналогів не тільки більш простою і екологічною упаковкою, а й ціною — в середньому вона вища в два з половиною рази. Виробництво натурпродукту — процес повільний, адже в ньому не використовуються прискорювачі росту й автоматика, і доходи фермерів ростуть не так швидко. Крім того, органіка — продукт швидкопсувний і його втрати під час доставки до споживача також закладаються в ціну.

Ще один фактор утворення ціни — спеціальна упаковка для органіки. В Україні її виробництво не розвинене, і Сергєєв під молоко закупає польські скляні банки об'ємом 0,33 л.

Крім того, виробникові екопродуктів необхідно зібрати набагато більшу кількість дозвільних документів.

Та як би там не було, власник Байрон Агро вважає

виробництво «зеленої» їжі вигідним бізнесом: рентабельність органічної ферми становить близько 20-30%.

У Західній Європі органічна їжа давно не вважається рідкістю. Продукти, які згідно з міжнародними правилами позначені зеленим листком на упаковці, цілком доступні — вони дорожчі від звичайних лише на 10-15%. При цьому обсяг ринку натуральної їжі в Німеччині в сотню разів перевищує вітчизняний, сягаючи 6 млрд. євро, хоча населення цієї країни тільки вдвічі більше за українське. Обсяг галузі у Франції — 3,3 млрд., а у Великобританії — 2 млрд. євро. У ЄС вартість спожитих на душу населення екопродуктів становить 30-40 євро на рік, в той час як в Україні — 0,1 євро.

Це пояснюється тим, що ціни на «зелену» продукцію в ЄС такі самі, а то й нижчі від українських. При цьому купівельна спроможність співвітчизників у порівнянні з європейцями менша в рази.

Наприклад, якщо в Німеччині 1 л органічного молока коштує 1 євро, а середня зарплата німця складає 2,5 тис. євро, то в Україні відповідно — 2 євро і 300 євро. Згідно з даними Держкомстату, доходи чверті населення не дотягують до прожиткового мінімуму, і органіка їм не по кишені. Інша причина слабого розвитку галузі — відсутність чітких правил гри. Якщо в Євросоюзі стандарти виробництва органіки викладені на десятках сторінок і контролюються сотнями сертифікаційних компаній, то в Україні закону, що регламентує цю сферу, до цього часу немає.

У країні немає органів, які сертифікують і контролюють якість екопродуктів. Щоправда, можна отримати міжнародний сертифікат у приватній компанії Органік стандарт, але в Україні він не має юридичної сили, і харчовики-натурали, які працюють на внутрішній ринок, відмовляються від цієї клопітної та витратної процедури. Безконтрольність — благодатний ґрунт для спекуляцій на тренді. Багато виробників, рекламуючи звичайні товари, видають їх за органічні.

Однак ні в кого немає сумнівів, що Українці через прагнення до здорового способу життя будуть все частіше віддавати перевагу натуральним молоку, м'ясу та овочам — навіть незважаючи на те, що в країні не працюють стандарти їхньої якості, впевнена Людмила Кузьменко, керівник Науково-технічного центру перспективного розвитку та державного нагляду Укрметрестестандарту.

На фоні того, що якість основної маси магазинних продуктів з часом знижується, Євген Мілованов прогнозує поступове зростання частки споживання органіки — приблизно в тому самому темпі, що і в минулі роки, — приблизно на 100% щорічно.

«Хоча, звичайно, треба розуміти, що ця продукція ніколи масовою не стане», — резюмує експерт.

Кароліна Тимків

Немецкая компания Inoces Engineering GmbH владеющая брендом HALDRUP основана в 1972. Компания начала свою работу с работки первого в мире надежного селекционного комбайна для уборки трав и силосных культур HALDRUP F-55. Компания Inotec Engineering GmbH – это семейная компания с традициями качества и инноваций. Основатель компании господин Хардруп (Jens Haldrup) каждый день активно работает над созданием новых машин, являясь для сотрудников лидером-примером старательного подхода и простоты решений.

Компания гордится разработкой кукурузного селекционного комбайна HALDRUP STA-95 и пневматической селекционной сеялки идеальной для кукурузы и сои HALDRUP SP-35, а также популярными комбайнами HALDRUP C-60 и C-85. Наши клиенты по всему миру с удовольствием пользуются лабораторными машинами, например, такими как колосовые молотилки LT-35, LT-15 и LT-20, применяемые для обмолота зерновых, зернобобовых культур, трав и мелкосеменных культур.

Комбайн для обмолота опытных участков HALDRUP C-65

Селекционный комбайн для уборки многолетних трав и силосных культур HALDRUP F-55

Достоинства продукции HALDRUP:

- **Надежная и выносливая.** Агротехника HALDRUP идеальна для стран с суровым и изменчивым климатом
- **Основа или каркас комбайнов и сеялок HALDRUP** сделан из высоко прочного материала
- **Больше колеса комбайнов HALDRUP** обеспечивают стабильность лучшую управляемость машиной при влажной погоде
- **Комбайна HALDRUP** обладают мощным мотором
- **Самая большая на рынке и комфортная кабина комбайнов HALDRUP**
- **Запасные части** - Все стандартно. Нет необходимости заказывать у нас.
- **Инновационные решения в области техники** – для селекции и семеноводства (Лабораторные машины HALDRUP)

МДП АГРО

ПРЕДСТАВИТЕЛЬ HALDRUP В УКРАИНЕ

Товариство з обмеженою відповідальністю «МДП АГРО»

03035, м. Київ, вул. Солом'янська 2
т.: (044) 222-64-79, ф.: (044) 528-04-77

info@haldrup.net
www.haldrup.net

Германия
Inotec Engineering GmbH
Justus-von-Liebig-Str.3 • D-74532 Ilshofen
t +49 (0) 7904 943 998 - 0 • f - 40

Франция
Inotec France SARL
14 rue des peupliers • F-72190 Sargé-les Le Mans
t +33 (0) 2 43 89 44 95 • f +33 (0) 2 34 08 71 50

Дания
J. Haldrup a/s
Bredgade 129 • DK-9670 Løgstør
t +45 (0) 96 661 166 • f +45 (0) 96 661 167

Объединенные Арабские Эмираты
INOCLAD Middle East FZ LLC
P.O.Box 86122 • Ras Al Khaimah
t +971 (0) 72 432 350 • f +971 (0) 72 432 357

ЭЛИТСЕМХОЗ предлагает высококачественные семена

Озимая пшеница:
Овидий СЭл./Эл.
Кохана СЭл./Эл.
Подольянка Эл./1р.
Фаворитка Эл./1р.
Шестопаловка Эл./1р.
Куяльник Эл./1р.
Титона Эл.
Одесская 267 Эл./1р.
Вдала Эл./1р.
Благо Сэл./Эл.
Жайвир Сэл./Эл.
Кнопа Элита/1р.
Озимая пшеница (твердая):
Таврида Сэл.
Гардемарин Сэл.

Семена яровых:
Люцерна:
Эспарцет
Суданская трава
Чумиза
Просо
Просо Канареечное
Подсолнечник
Яровой ячмень
Овес
Нут
Гречка
Горох
Фацелия
Горчица сарептская
Расторопша плямиста
Горчица белая
Кориандр
Сафлор
Кукуруза
Сорго зерновое и веничное

Озимое тритикале:
Папсуевское Эл./1
Озимый ячмень:
Достойный (двуручка) Эл./1р.
Росава (двуручка) Эл./1р.
Селена стар Эл./1р.
Аполлон РННС
Ковчег (двуручка)СЭл./Эл.
Тутанхамон(двуручка)СЭл./Эл.
Сейм (двуручка)СЭл./Эл.
Озимый рапс:
Чемпион Украины Эл./1р.
Сенатор Люкс 1р.
Анна 1р.
Стилуца 1р.

Постоянно действующая акция: обработка посевмата перед посевом - бесплатно! Возможно бесплатное хранение до посева. Доставка нашим транспортом на льготных условиях. Агрономическое сопровождение, консультации опытных агрономов по выращиванию семян. Для постоянных клиентов - скидки, частичная оплата за семена.

г. Николаев, ул. Кировоградская, 23В

тел.: (8-0512) 42 45 39; т/ф 42 44 49, (093) 394 29 00

E-mail: goldkolos@mail.ru

Паспорт: № 5607 от 10.03.2010 г. №3443 от 23.09.2006 г.